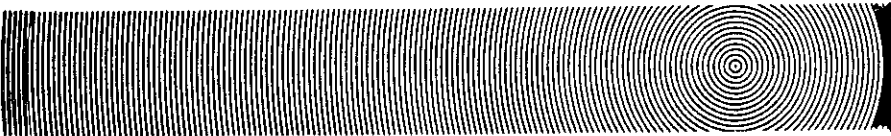
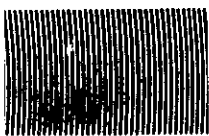

KAN BEFINTLIGA UNDERSÖKNINGAR
ANVÄNDAS FÖR ATT GÖRA UTSAGOR
OM OFFENTLIGT RESURSTNYTTJANDE
PÅ FRITIDS- OCH KULTUROMRÅDET ?

AV ULF BLOMDAHL

STOCKHOLMS UNIVERSITET
Sociologiska institutionen

Fritid
Stockholm
Verksamhetsavdelningen

FÖRORD

Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet och fritidsförvaltningen i Stockholm driver gemensamt projektet "Resursutnyttjande och effekter av offentligt bedrivna verksamheter på fritidsområdet". Medel till projektet har utgått från bl a Delegationen för social forskning.

Inom ramen för forskningsprojektet har vi i vuxenstudien intervjuat 2 400 stockholmare och 1 000 västeråsare. I ungdomsstudien har 7 600 grundskoleelever besvarat våra frågor. Resultaten från studierna finns publicerade i en rad rapporter (se bilaga 1).

Den här rapporten handlar om i vilken grad man kan använda befintliga undersökningar för att göra korrekta utsagor om vilka delar av befolkningen som gynnas av de offentliga satsningarna på fritids- och kulturområdet.

Jag vill tacka Stig Elofsson, Lizzie Hammarberg, Carl-Gunnar Janson, Michael Tämlin och Marja Walldén för synpunkter på utkastet till rapport. Dessutom vill jag framföra mitt tack till Lis Kullenberg, Kerstin Nilsson och Monica Pettersson.

Stockholm den 15 maj 1988
Ulf Blomdahl

ISBN 91-86768-15-8

c Författaren

Omslag: Lis Kullenberg

Utskrift: Kerstin Nilsson och Monica Pettersson

Redaktion: Lis Kullenberg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	5
2.	Undersökningar under 1940- och 1950-talen	8
3.	Undersökningar under 1960-talet	10
4.	Undersökningar under 1970- och 1980-talen	11
5.	En granskning av genomförda undersökningar	14
5.1	I vilken utsträckning täcker de genomförda undersökningarna det offentliga utbudet på fritids- och kulturområdet?	14
5.2	Undersöknings- och redovisnings- teknikens betydelse för möjlig- heterna att göra korrekta utsagor om offentligt resursutnyttjande	17
5.3	Hur mycket kan sägas om offentligt resursutnyttjande på fritiden utifrån befintliga undersökningar?	18
6.	Hur ska studier läggas upp för att man ska kunna göra korrekta ut- sagor om offentligt resursutnytt- jande?	20
	Notförteckning	21
	Litteraturförteckning	24
	Bilaga 1. Publicerade rapporter inom ramen för forskningsprojektet	

1. INLEDNING

Diskussionerna om vilka grupper som utnyttjar de offentliga satsningarna har blivit mycket intensiva under 1980-talet. Debatten har kanske varit mest intensiv inom fritids- och kultursektorn.

Redan under 1960-talet började framför allt Harald Swedner att undersöka vilka socialgrupper som utnyttjade de offentliga satsningarna, i första hand inom kultursektorn. (1) Swedner visade att andelen personer från socialgrupp 1 och 2 som deltog i kulturaktiviteter och vissa fritidsaktiviteter var större än andelen personer från socialgrupp 3. Även låginkomstutredningen visade att personer från socialgrupp 3 generellt deltog i mindre utsträckning i en rad olika fritidsaktiviteter än personer i socialgrupp 1 och 2. (2)

1974 beslutade riksdagen, troligtvis som en direkt följd av de genomförda kulturundersökningarna, att ett av kulturpolitikens mål skulle vara att nå efter-satta grupper. (3)

Flera lokala undersökningar av god kvalitet visade också att den andel personer från socialgrupp 1 som utnyttjade kultursatsningarna, var medlem i förening och utövade idrott, var större än motsvarande andel personer från socialgrupp 3. (4)

Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet har både Institutet för social forskning och Statistiska centralbyrån presenterat forskningsresultat som i stort bekräftar tidigare gjorda undersökningar. (5)

De offentliga organen började i slutet av 70-talet att i allt större skala göra uttalanden om vilka som utnyttjar de offentliga satsningarna på fritids-

och kulturområdet. Turist- och rekreationspolitiska utredningen skriver följande: "Utnyttjande av de offentliga tjänsterna på fritidsområdet är hos den vuxna befolkningen starkt snedfördelat. En majoritet utnyttjar knappast alls dessa tjänster medan en liten grupp svarar för huvuddelen av allt utnyttjande. Hög utbildning, höga inkomster, könstillhörighet och ålder (särskilt yngre män) samvarierar med högutnyttjande av dessa tjänster". (6)

I en statlig utredning om offentligt resursutnyttjande slås utan minsta reservation fast att de offentliga satsningarna på fritids- och kultursektorn utnyttjas av de redan gynnade grupperna. I ESO-utredningen står det: "Redovisningen av utnyttjande av offentliga tjänster på fritids-, idrotts- och kulturområdet har visat starka snedvridningar. Förekomsten av en liten grupp mycket aktiva barn, ungdomar och vuxna som tillgodogör sig huvuddelen av tjänsterna kan observeras. Denna grupp utmärks i högre grad än vad som gäller för ett genomsnitt av befolkningen av höga inkomster och hög utbildning. På idrottsområdet är det i hög grad yngre män. Med hänsyn tagen till den omfattande subventioneringen av dessa offentliga tjänster föreligger starka välfärdsomfördelade effekter i en riktning rakt motsatt den som expansionen av offentlig verksamhet ofta sågs syfta till". (7, 8)

Även politiker i olika partier har under 1980-talet använt genomförda undersökningar för att göra uttalanden om den offentliga sektorn. Socialdemokratiska politiker har krävt att de offentliga satsningarna på fritidsområdet i större utsträckning ska komma de resurssvaga grupperna till godo. (9) Moderata politiker har med hänvisning till ojämlikheten föreslagit att vissa av de offentliga satsningarna ska prioriteras, t ex sporthallar. (10)

LO har också krävt att inriktningen av fritidspolitiken ska ändras så att dess medlemmar i större utsträckning får tillgång till satsningarna. (11)

Både forskare och förtroendevalda verkar idag helt överens om att de offentliga satsningarna för vuxna på fritids- och kulturområdet i störst utsträckning utnyttjas av de resursstarka grupperna, d v s personer i socialgrupp 1.

Jag börjar den här rapporten med att översiktligt presentera de viktigaste undersökningar som använts som underlag för uttalanden om offentligt resursutnyttjande på fritids- och kulturområdet. Jag ska koncentrera mig på de undersökningar som använts för att göra uttalanden om framför allt olika socialgruppers utnyttjande av de offentliga satsningarna på fritid.

I ett andra steg undersöker jag vilka utsagor om offentligt resursutnyttjande man kan göra utifrån befintliga fritids- och kulturundersökningar.

Rapporten avslutas med att jag diskuterar hur studier ska läggas upp för att man ska kunna göra korrekta utsagor om vilka befolkningsgrupper som i störst utsträckning utnyttjar de offentliga satsningarna på fritids- och kulturområdet.

2. UNDERSÖKNINGAR UNDER 1940- OCH 1950-TALEN

De offentliga satsningarna på fritids- och kulturområdet tog fart under 1940-talet. (12) Det var också under detta decennium som forskare började undersöka svenska folkets fritids- och kulturvanor.

Lundqvist genomförde sin stora fritidsundersökning i Huskvarna och Katrineholm 1949. (13) I denna undersökning var dock intresset inte koncentrerat på det lilla offentliga utbudet som då fanns i dessa båda städer. I stället undersökte han befolkningens fritids- och kulturvanor i allmänhet. Lundqvist visade att tjänstemännen i de båda städerna var aktivare i kulturaktiviteter och i föreningar än arbetarna. Arbetarna besökte dock idrottstävlingar i större utsträckning än tjänstemännen.

Dahlström genomförde en undersökning i Hägerstensåsen och Hökmossen 1949-1950. Inte heller Dahlström var speciellt intresserad av det offentliga resursutnyttjandet. I stället undersökte han befolkningens fritidsvanor i allmänhet, framför allt i den egna stadsdelen. Några större skillnader mellan olika socialgruppers fritidsvanor kunde Dahlström inte finna. (14) Han fann dock signifikanta skillnader mellan vilka föreningar människor i olika socialgrupper var medlemmar i. Människor i socialgrupp 3 var i större utsträckning medlemmar i fackföreningar medan människor i socialgrupp 1 och 2 i större utsträckning var medlemmar i tjänstemannaföreningar och yrkesföreningar.

Gallupinstitutet utförde 1949, på uppdrag av Bokutredningen, en riksrepresentativ undersökning av bl a bokvanor. (15) I denna undersökning visades att personer med hög utbildning i betydligt större utsträckning än personer med låg utbildning läste böcker.

Mathsson och Åsvärn genomförde i mitten av 1950-talet en stor fritidsvaneundersökning i Stockholmsförorten Arsta. (16) Huvudsyftet med studien var att undersöka Arstabornas utnyttjande av fritidsutbudet i den egna stadsdelen. De som deltog i vuxenstudien var i åldern 15-70 år. Mathsson/Åsvärn fann, att andelen personer i socialgrupp 2 som besökt teater och konserter och deltagit i studiecirkel var större än andelen personer i socialgrupp 3. Det motsatta förhållandet gällde för besök på café. Små eller inga skillnader mellan personer i olika socialgrupper gällde för: besök på bio eller föreningsmöten, deltagande i idrott och gudstjänst- eller föreläsningsbesök. Mathsson och Åsvärn kartlade inte vilka som utnyttjade huvuddelen av det offentliga utbudet i stadskärnan.

4. UNDERSÖKNINGAR UNDER 1970- OCH 1980-TALEN

Under 1970- och 1980-talen har antalet undersökningar om fritids- och kulturvanor ökat starkt. Dessa undersökningar täcker också, i takt med att de offentliga satsningarna ökat, en allt större del av just dessa.

Ingen av de studier som publicerats har dock explicit angett att de som främsta mål haft att belysa utnyttjandet av de offentliga satsningarna.

Ett antal lokala fritids- och kulturundersökningar har sedan 1970-talet genomförts. (20) I Törnemens undersökning om stockholmarna framkommer att andelen personer med hög utbildning är större än andelen personer med låg utbildning i alla undersökta fritids- och kulturaktiviteter - utom bingo. Det bör dock observeras att utbildning varierar med ålder.

I Törnemens undersökning studerar man inte enbart hur stor del av befolkningen som utövar olika fritidsaktiviteter. Man beräknar också hur aktivitetsstillfällena fördelar sig på olika befolkningsgrupper. I tabell 1 presenteras resultaten från Törnemens undersökning. (21)

Tabell 1. Fritidsaktiviteter - aktivitetsstillfällen och deltagande för samtliga aktiviteter. Procent.

Antal aktivitets- stillfällen under året	Alla		Kvinnor		Män	
	I	A	I	A	I	A
0	12	-	14	-	9	-
1 - 19	26	2	27	3	25	2
20 - 99	34	21	36	29	33	16
100 - 299	22	45	21	53	24	39
300 -	6	32	2	15	9	43
Summa procent:	100	100	100	100	100	100
Andel av samtliga I resp. A:	100	100	53	41	47	59

I = Individer A = Aktivitetsstillfällen

3. UNDERSÖKNINGAR UNDER 1960-TALET

Under 1960-talet ökade antalet fritids- och kulturundersökningar. 1964 genomfördes en rikstrepprepresentativ undersökning om fritids- och friluftsvanor. (17) I denna utredning redovisas dock inte vilka socio-ekonomiska grupper som i störst utsträckning utnyttjade fritids- och friluftsutbudet.

Harald Swedner genomförde redan i början av 1960-talet undersökningar om vilka socialgrupper som i störst utsträckning utnyttjade kulturinstitutionerna. Swedner kom också i större utsträckning än tidigare forskare att koncentrera sig på det offentliga utbudet.

I alla sina undersökningar fann han att andelen personer i socialgrupp 3 som utnyttjade kulturutbudet var mindre än andelen personer i socialgrupp 2 och framför allt i socialgrupp 1. (18) Swedner kom dessutom fram till, i den rikstrepprepresentativa undersökning han genomförde tillsammans med SIFO 1964, att andelen personer från socialgrupp 3 som besökte idrottsanläggningar som åskådare var högre än andelen personer från de båda övriga socialgrupperna. (19) Det motsatta förhållandet gällde för deltagande i sport och idrott.

Tyvär genomför inte Törneman någon regressionsanalys på sitt material. Om den högaktiva gruppen skriver han: "I denna aktiva hälft kan en typisk individ, med avseende på de variabler som här och i tidigare avsnitt visat sig ha samband med deltagande i fritidsaktiviteter, karaktäriseras på följande sätt: ung, högutbildad, höginkomsttagare, man." Törneman ger oss alltså ingen kunskap om hur mycket av skillnaderna i aktivitet som "förklaras" av dessa fyra variabler.

I göteborgsstudien arbetar man med socialgrupp som en av bakgrundsvariablerna. (22) Även göteborgsutredningen visar att andelen personer från socialgrupp 1 som utövar de flesta fritids- och kulturaktiviteterna är större än andelen personer från socialgrupp 3. Det motsatta förhållandet gäller dock för massmediakonsumtion, åskådare vid idrott och nöjesverksamhet.

En rad riksrepresentativa undersökningar av fritids- och kulturvanor har också genomförts under perioden. Levnadsnivåundersökningarna, som i liten utsträckning är inriktade på att kartlägga utnyttjandet av de offentliga tjänsterna, visar att andelen personer från socialgrupp 1 som utövar de flesta fritidsaktiviteterna är större än andelen personer från socialgrupp 3. Det motsatta förhållandet gäller för fiske, jakt och bingo. (23)

Naturvårdsverket har i en stor undersökning kartlagt tätortsbefolkningens motions- och friluftsvanor. (24) Utredningen kan inte finna några systematiska skillnader mellan ekonomiska resurser och utövandet av motions- och friluftaktiviteter. Det bör dock observeras att antalet personer som utövat varje aktivitet är liten.

SCB har också undersökt befolkningens fritids- och kulturvanor. (25) Även i SCB:s studier framkommer att andelen tjänstemän som deltar i de flesta fritids-

och kulturaktiviteter är högre än motsvarande andel arbetare. Tjänstemännen utför även ganska många av aktiviteterna oftare (> 5 ggr/år eller > 20 ggr/år) än arbetarna. Andelen arbetare som jagat, fiskat, läst veckotidningar, varit åskådare på idrottstävlingar och spelat bingo eller automatspel är dock högre än andelen tjänstemän. De största skillnaderna mellan arbetare och tjänstemän kan konstateras inom kultursektorn. (26, 27)

Stat och kommun har själva, och genom anslag till kommuner och organisationer, drivit försöksverksamhet för att med i huvudsak kulturutbud i större utsträckning nå människor i socialgrupp 3. Utvärderingarna av försöksverksamheterna visar att andelen personer från de högre socialgrupperna som utnyttjar de nya satsningarna (t ex "En bok för alla", Allemansradion i Gimo och Riksställningarnas försöksverksamhet) är större än andelen personer från socialgrupp 3. (28)

5. EN GRANSKNING AV GENOMFÖRDA UNDERSÖKNINGAR

Vi har nu presenterat de studier som använts för att göra uttalanden om offentligt resursutnyttjande på fritids- och kulturområdet. I det här avsnittet försöker vi besvara frågan vilka uttalanden om offentligt resursutnyttjande man kan göra utifrån de undersökningar av fritids- och kulturvanor som finns.

5.1 I vilken utsträckning täcker de genomförda undersökningarna det offentliga utbudet på fritids- och kulturområdet?

De undersökningar som finns av fritids- och kulturvanor har alltså använts för att göra utsagor om att de offentliga satsningarna gynnar de redan gynnade. (29) En av forskarna, Michael Tåhlin, har dock kraftigt påpekat att hans studie (Socialforskningsinstitutets levnadsnivåundersökning) inte kan användas för att göra uttalanden om offentligt resursutnyttjande.

Tåhlin skriver: "Ytterligare en aspekt på fördelningen inom fritidens område har att göra med det statliga och kommunala utbudet av verksamhetsresurser. Den tredje av de i kapitel 6 formulerade debattfrågorna lyder: Hur förändras fördelningen av utnyttjandet av offentliga fritidssatsningar mellan olika grupper? Ett svar härpå skulle vara ganska lätt att ge, förutsatt att intervjufrågorna utformas i detta syfte. Så är det emellertid inte, varför informationen uteblir". (30) Tåhlin har naturligtvis rätt när han påpekar att Socialforskningsinstitutets undersökningar inte mer än i mindre grad berör det offentliga utbudet. Inte heller PUB:s undersökningar kan, eftersom de enbart berör kultursektorn, användas för att göra uttalanden om vilka grupper som i störst utsträckning utnyttjar de totala offentliga satsningarna på fritid och kultur. Många av de lokala undersökningarna och de undersökningar som berör försöksverksamheter kan

heller inte användas för att göra uttalanden om det totala offentliga resursutnyttjandet, eftersom man i dessa ofta enbart kartlagt vilka grupper som i störst utsträckning deltar i föreningsverksamhet och utnyttjar delar av kulturutbudet. Föreningsverksamheten och kulturutbudet är ju en ganska liten del av statens och kommunernas totala fritidsutbud.

Atminstone tre av de undersökningar som genomförts under 1970- och 1980-talen har kartlagt en bred utbudsstruktur av fritids- och kulturaktiviteter. Efter som göteborgsutredningen genomfördes så tidigt som 1970 beräknar vi inte här hur stor del av de offentliga satsningarna den täcker.

I tabell 2 visas hur stor del av de offentliga satsningarna som SCB:s och Törnemans stockholmsundersökning täcker. (31) Statens, landstingets och kommunens satsningar i Stockholm får illustrera de offentliga satsningarna.

Tabell 2. SCB:s och Törnemanns täckning av det OFFENTLIGA FRITIDS- OCH KULTURUTBUDET

	SCB	Törneman
Kommun		
Fritidsgård	Nej	Ja
Parklek	Nej	Nej
Vår Teater 32)	Nej	Nej
Fritidsverksamhet i skolan 33)	Nej	Nej
Fritidsinriktad fältverksamhet 34)	Nej	Nej
Kommunala musikskolan 35)	Nej	Nej
Bibliotek	Ja	Ja
Föreningar med bidrag	Ja	Ja
Samlingslokaler	Delvis, men man vet inte hur stor del	
Idrottsanläggningar	Delvis	I stor utsträckning
Simhall/bassängbad	Beror på om de intervjuade upplever sig idrotta/motionera när de besöker simhall/bassängbad 36)	
Parker	Täcker troligtvis en del. Hur stor del är omöjligt att veta, eftersom de enbart frågar om nöjes- och motionspromenader.	
Friluftsområden	Täcker troligtvis en del. Hur stor del är omöjligt att veta, eftersom de enbart allmänt frågar om "strövar i skog och mårk".	
Kulturverksamhet (bidrag till folkbildning, teatrar, museiverksamhet m m)	Ja	Enbart teater
Pensionärernas fritidsverksamhet	Nej	Nej
Landsting		
Studieförbund	Ja *)	Ja
Föreningar med bidrag	Ja	Ja
Skansen	Nej	Nej
Stat		
Kulturverksamhet	Ja	Enbart teater
Föreningar med bidrag	Ja	Ja

*) Skiljer dock inte på studiecirkel och kurs.

Vi kan alltså konstatera att varken SCB eller Törneman täcker hela det offentliga utbudet. Det bör speciellt noteras att de båda undersökningarna inte alls, eller bara delvis, undersöker det utbud som enligt separata studier antingen utnyttjas i samma utsträckning av personer i olika socialgrupper eller i störst utsträckning utnyttjas av socialgrupp 3, d v s fritidsgård, parklek och simhall. (37-39) Vi kan också konstatera att framför allt SCB mycket noggrant undersöker de finkulturella aktiviteterna och den föreningsverksamhet som enligt tidigare studier i störst utsträckning utnyttjas av socialgrupp 1.

Sammanfattningsvis kan vi se att utslagorna om offentligt resursutnyttjande grundar sig på studier som i de flesta fall mycket dåligt täcker hela det offentliga utbudet eller i bästa fall (SCB och Törneman) täcker en ganska stor del av de offentliga satsningarna.

5.2 Undersöknings- och redovisningsteknikens betydelse för möjligheterna att göra korrekta utsagor om offentligt resursutnyttjande.

I nästan alla fritids- och kulturundersökningar redovisas andelen personer i varje socialgrupp som deltagit i olika aktiviteter under den senaste månaden eller de senaste 12 månaderna. (40) En del undersökningar redovisar också andelen personer i varje socialgrupp som utövat aktiviteterna ofta. I dessa undersökningar behöver inte individen ha utfört fritidsaktiviteten speciellt många gånger för att anses ha utfört den ofta. I SCB:s undersökning innebär "ofta" antingen mer än 5 ggr/år eller mer än 20 ggr/år. I LNU:s undersökning står "ofta" för mer än 10 ggr/år.

Ett problem med undersökningar av ovanstående typ är att vi inte får kunskap om vilka socialgrupper de mest aktiva inom olika delar av fritidsutbudet

tillhör. Det kan ju vara så att både de mest aktiva och passiva tillhör samma socialgrupp. Tidigare studier visar t ex att andelen personer som inte idrottar är större i socialgrupp 3 än i socialgrupp 1. Vi vet också att andelen personer som idrottar ofta (> 20 ggr/år) är något fler i socialgrupp 1 än i socialgrupp 3. Utifrån dessa två förhållanden har slutsatser dragits att de offentliga satsningarna inom detta område mest gynnar socialgrupp 1. Skulle det förhålla sig så, vilket vår egen studie visar, att andelen personer från socialgrupp 3 som idrottar mycket ofta (t ex > 120 ggr/år) är större än andelen personer från socialgrupp 1 kan det vara så att det inte föreligger någon skillnad mellan olika socialgruppers utnyttjande av de mycket stora offentliga satsningarna på idrott.(41)

Sammanfattningsvis måste konstateras att undersöknings- och redovisningstekniken i tidigare undersökningar är så utformad att eventuella slutsatser om offentligt resursutnyttjande som görs utifrån dem bör behandlas med skepsis. Däremot är tidigare studier bra om man vill ha kunskap om hur stor andel av befolkningen i olika socialgrupper som inte utnyttjar de offentliga satsningarna.

5.3 Hur mycket kan sägas om offentligt resursutnyttjande på fritiden utifrån befintliga undersökningar?

I vilken utsträckning kan befintliga undersökningar användas för att göra uttalanden om vilka grupper som i störst utsträckning utnyttjar de offentliga satsningarna på fritids- och kulturområdet?

Vi har tidigare i den här rapporten visat att befintliga undersökningar inte mer än delvis täcker de offentliga satsningarna. Dessutom har vi påpekat

att undersöknings- och redovisningstekniken i tidigare gjorda undersökningar är så uppbyggd att t ex socialgruppsstillhörigheten bland de mycket aktiva saknas.

Det måste noteras att ingen av undersökningarna har knutit några ekonomiska beräkningar till resultaten av vilka grupper som utnyttjar olika delar av fritids- och kulturområdet. Ett besök inom olika delar av fritids- och kulturutbudet subventioneras mycket olika. Även om man i tidigare undersökningar kommit fram till att socialgrupp 1 deltar i störst utsträckning i huvuddelen av de undersökta fritids- och kulturaktiviteterna, kan det offentliga ha satsat lika mycket på personer i olika socialgrupper. De aktiviteter som i störst utsträckning utnyttjas av socialgrupp 3 kan mycket väl ha subventionerats mest av det offentliga. Ekonomiska beräkningar måste alltså knytas till antalet utförda "besök" inom olika delar av fritids- och kulturutbudet om man vill göra korrekta utsagor om vilka grupper som i störst utsträckning utnyttjar de offentliga satsningarna.

De utsagor som gjorts om offentligt resursutnyttjande på fritids- och kulturområdet vilar alltså på en svag empirisk grund. Detta gäller även utsagor om mäns och kvinnors, olika åldrars, nationaliteters m fl:s utnyttjande av de offentliga satsningarna.

6. HUR SKA STUDIER LÄGGAS UPP FÖR ATT MAN SKALL KUNNA GÖRA KORREKTA UTSAGOR OM OFFENTLIGT RESURSNYTTJANDE?

Hur ska man lägga upp studierna för att kunna göra korrekta utsagor om offentliga resursnyttjande?

För det första måste man täcka in huvuddelen av de offentliga satsningarna på fritids- och kulturområdet.

För det andra måste man undersöka hur det totala antalet aktivitetsstillfällena under t ex ett år utnyttjas av olika undergrupper av befolkningen. Det är ju inte bara första besöket under året som subventioneras. Studerar man andelen aktiva eller ganska aktiva kan man enbart uttala sig om just andelen aktiva eller ganska aktiva.

För det tredje måste man beräkna hur mycket ett besök vid varje typ av anläggning subventioneras av det offentliga.

Först om dessa förutsättningar uppfylls finns det möjlighet att göra korrekta utsagor om hur mycket olika undergrupper av befolkningen subventioneras av det offentliga.

NOTFÖRTECKNING

- 1) Se Swedner, H, Skådebanans ombud och medlemmar, och Teatervanor och musikvanor i Stor-Stockholm.
- 2) Lundahl, A, Fritid och rekreation.
- 3) Proposition 1974:28, KRU 1974:15, rskr 1974:248.
- 4) Göteborgs kommun, Fritid och kultur, och Törneman, H, Aktiviteter på fritiden.
- 5) Lundahl, A, Livsformer i omvandling. Tählin, M, Fritid i välfärden SCB, Fritidsaktiviteter 1976 och SCB, Fritidsaktiviteter 1982/83.
- 6) SOU 1983:45, Turism och friluftsliv 2.
- 7) Budgetdepartementet, Offentliga tjänster på fritids, idrotts- och kulturområdena, sid 33.
- 8) Vi har visat att budgetdepartementets utsagor inte håller i barn- och ungdomsgruppen. Utifrån den forskning som finns kan man enbart konstatera att vissa offentliga satsningar i störst utsträckning gynnar socialgrupp I medan andra gynnar socialgrupp 3. Se Blomdahl, U, Gynnar de offentliga satsningarna på fritidsområdet de redan gynnade?
- 9) Jonson, A, Att välja optimismen, och Andersson, B, Bli framtiden vad den varit?
- 10) Lundin, C, Privatisering - en tulipanaros? och Fritidsanläggningar, ska de drivas privat eller kommunalt?
- 11) LO, Semester - Fritid inför 1980-talet.
- 12) Framväxten av de offentliga satsningarna på fritidsområdet finns dokumenterad i Olsson, H-E, Staten och ungdomens fritid.
- 13) Lundqvist, A, Anpassning i hem och samhälle, sid 197.
- 14) Dahlström, E, TRIVSEL I SÖDERORT, sociologisk undersökning i Hägersten och Hökmossen 1949-1950, sid 241-242.
- 15) 1952:23, Bokutredningen.
- 16) Mathsson/Åsvärn, Fritid i Förort 1954-1956.
- 17) SOU 1964:47, Friluftslivet i Sverige.
- 18) Se t ex Swedner, H, "Barriärer mot finkulturen" och Swedner, C-G, Det differentierade samhället, terande översikt, och Swedner, Teatervanor och musikvanor i Stor-Stockholm, och Swedner/Björkman, Skådebanans ombud och medlemmar.
- 19) En sammanfattning av SIFO-undersökningen finns i Swedner/Yauge, Teaterpublikundersökningar - en kommenterande översikt, sid 94. I denna undersökning presenterar Swedner och Yauge resultatet från de flesta kulturundersökningar som finns fram till 1969.
- 20) Se t ex: Göteborgs kommun, Fritid och kultur i Göteborg. Linköpings kommun, Undersökning av Linköpings kommuninvånarens fritidsvanor och fritidsintressen. Törneman, H, Aktiviteter på fritiden.

Öresjö, E, Fritiden i bostadsplaneringen. Frankenberg, K, Fritiden i en kommun. Bergström/Weinar, Folkbibliotek. Bergström, U, Fritid utomhus. 21) Törneman, H, Aktiviteter på fritiden, sid 35. 22) Det bör dock observeras att socialgruppsindelningen enbart är gjord på de yrkesarbetande. Det är också relativt få personer som ingår i undersökningen. I socialgrupp 1 är det t ex enbart 91 personer.

23) Lundahl, A, Livsformer i omvandling, och Tåhlin, M, Fritid i välfärden.

24) Naturvårdsverket, Fritid och friluftsliv.

25) SCB, Fritidsaktiviteter 1976. Politiska resurser, och Fritidsaktiviteter 982-1983.

26) Se LO:s utredning, LO-medlemmar i välfärden, Om fritid och kultur samt deltagande i fackligt och politiskt arbete 1982-1983.

27) Även PUB visar att andelen personer med tjänstemanntyrken utövar kulturaktiviteter i större utsträckning än personer med arbetaryrken. Se PUB, Kulturbarmetern.

28) En sammanställning av utvärderingarna av försöksverksamheterna är gjorda av Blomdahl, U, "Svenska folkets fritids- och kulturvanor" i Kägeson, P, Video på gott och ont.

29) Även författaren till den här skriften har i början av 1980-talet använt befintliga undersökningar för att påstå att de offentliga satsningarna i vuxengruppen gynnar de redan gynnade, d v s socialgrupp 1. Se Blomdahl, U, Fritid - ett idéprogram, och Hur ska vi ge stöd till resurssvaga grupper på fritiden?

30) Tåhlin, M, Fritid i välfärden, sid 146.

31) Undersökningen i Linköping täcker mer av det offentliga utbudet än någon annan undersökning vi känner till. Tyvärr är bortfallet på den socio-ekonomiska variabeln (> 40%) så stort att det inte finns anledning att behandla undersökningen mer.

32) Vår Teater är Stockholms stad barn- och ungdomsteater och vänder sig till åldersgruppen 5-19 år.

33) Fritidsverksamheten i skolan vänder sig enbart till åldersgruppen 7-16 år.

34) Den fritidsinriktade fältverksamheten vänder sig i huvudsak till åldersgruppen 12-19 år.

35) Kommunala musikskolan vänder sig till åldersgruppen 9-19 år.

36) I båda studierna frågar man enbart om de intervjuede idrottat/motionerat inomhus och utomhus. Det är troligtvis så att en del personer går till t ex simhallar utan att uppleva sig idrotta eller motionera.

37) För studier om fritidsgård, se t ex Göteborgs kommun, Fritid och kultur i Göteborg, och Blomdahl/Elofsson, Stockholmarnas och västeråsarnas utnyttjande av öppen verksamhet.

38) För tidigare studier om parklek, se Majling/Sone-Pettersson, D, Besökare i Parklek - en beskrivning inför Flickprojektet.

39) För tidigare studier som simhall, se Bergvall, M fl, Besökare vid Skärholmens sim- och sporthall och Naturvårdsverket, Fritid och friluftsliv.

40) Törneman har, som vi tidigare påpekat, även arbetat med en redovisningsteknik som visar hur det totala antalet aktivitetsstillfällen under ett år fördelar sig på olika befolkningsgrupper. Tyvärr får vi dock i tabellform inte se vilka socio-ekonomiska grupper som är högaktiva (>100 aktivitetsstillfällen) i varje aktivitet. Ej heller visar Törneman hur det totala antalet aktivitetsstillfällen fördelar sig på olika socio-ekonomiska grupper.

41) Blomdahl/Elofsson, Stockholmarnas och västeråsarnas utnyttjande av idrotts- och motionsanläggningar.

LITTERATURFÖRTECKNING

Andersson, B, Blir framtiden vad den varit? 1981, Svenska kommunförbundet.

Bergström/Weimar, **FOLKBIBLIOTEK**, 1973, Stockholms kommuns generalplanarbete.

Bergström, U, **FRITID UTOMHUS**, 1973, Stockholms generalplanarbete.

Bergvall m fl, Besökare vid Skårholmens sim- och sporthall, 1983, Fritidsledarinstitutet vid Årstadgårdens folkhögskola.

Blomdahl, U, "Svenska folkets fritids- och kulturvanor" i författarförbundet, Video på gott och ont, 1981, Liber.

Blomdahl/Brånell, Fritid-ett idéprogram, 1982, Socialstyrelsen och Utbildningsproduktion.

Blomdahl, U, Hur ska vi ge stöd till resurssvaga grupper på fritidsområdet? Miljöspegel nr 1/1983.

Blomdahl, U, Gynnar de offentliga sätningarna på fritidsområdet de redan gynnade? En granskning av budgetdepartementets utredning i frågan m m, 1985, Fritidsförvaltningen i Stockholm och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson, Stockholmarnas och västeråsarnas utnyttjande av öppen verksamhet. En studie av den vuxna befolkningen, 1987, Fritid Stockholm och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Blomdahl/Elofsson, Stockholmarnas och västeråsarnas utnyttjande av idrotts- och motionsanläggningar, 1987, Fritid Stockholm och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Budgetdepartementet, **OFFENTLIGA TJÄNSTER PÅ FRITIDS- OCH KULTUROMRÅDEN**, Ds B 1982:10.

Dahlström, E, **TRIVSEL I SÖDERORT**, Sociologisk undersökning i Hägerstensåsen och Hökmossen 1949-1950, 1951, Stockholms kommunförvaltning.

Frankenberg, K, **FRITIDEN I EN KOMMUN**, studie av motiv för val av fritids- och friluftssaktiviteter, 1980, Statens Naturvårdsverk.

Göteborgs kommun, Fritid & Kultur i Göteborg. Intervjuundersökning utförd hösten 1970 avseende göteborgarnas fritids- och kulturvanor m m, 1971, Fritidsnämnden i Göteborg.

Göteborgs kommun, Fritid & Kultur i Göteborg, Intervjuundersökning utförd hösten 1970 avseende göteborgarnas fritids- och kulturvanor m m. Kompletterande bearbetning mars 1973. Fritidsnämnden i Göteborg.

Jonson, A, Att välja optimismen, 1983, Svenska kommunförbundet.

Landin, C, Fritidsanläggningar - ska de drivas kommunalt eller privat? 1985, Kommunala fritidstjänstemännens kongress i Sundsvall.

Landin, C, Privatisering en tulipanaros, 1985, Moderata Samlingspartiet.

Linköpings kommun, Undersökning av Linköpings kommuninvånare fritidsvanor och fritidsintressen, 1980.

Lundahl, A, Fritid och rekreation, 1971, Allmänna förlaget.

Lundahl, A, Livsformer i omvandling, Om arbetstid och fritid i Sverige förr och nu, 1978, RSPH:s förlag.

LO, Semester - Fritid inför 1980-talet. Rapport från LO:s fritidsutredning, 1981, Tiden.

LO, LO-medlemmar i välfärden. Om fritid och kultur samt deltagande i fackligt och politiskt arbete 1982/-83, 1985.

Lundqvist, A, Anpassning i hem och samhälle, 1955, Studieförbundet, Näringsliv och Samhälle.

Majling/Sonesson, Parkleken - en studie av besökarna, 1984, Fritid Stockholm och fritidsledarutbildningen vid Årstadgårdens folkhögskola.

Mathsson/Asvärn, Fritid i förort 1954-1956, 1959, Stadkollegiets utlåtanden och memorial i Stockholm. Bihang nr 94.

Olson, H-E, Staten och ungdomens fritid, 1985, Avhandlingsutkast vid statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet.

Petersson, D, Besökare i Parklek - en beskrivning inför flichprojektet, 1985, Stockholms fritidsförvaltning och sociologiska institutionen vid Stockholms universitet.

Proposition 1974:28, KRU 1974:15, rskr 1974:248.

PUB, Kulturbarometern.

SOU 1952:23, Bokutredningen.

- SOU 1964:47, Friluftslivet i Sverige.
- SOU 1983:45, Turism och friluftsliv.
- Statens Naturvårdsverk, FRITID-FRILUFTSLIV. En undersökning av vanor och önskemål hos den vuxna tätortsbefolkningen 1973, 1981.
- Statistiska Centralbyrån, FRITIDSAKTIVITETER. Levnadsförhållanden 1976, 1981.
- Statistiska Centralbyrån, POLITISKA RESURSER. Levnadsförhållanden 1978, 1982.
- Statistiska Centralbyrån, FRITIDSAKTIVITETER. Levnadsförhållanden 1982-1983, 1984, Preliminära resultat.
- Swedner m fl, Skådebanans ombud och medlemmar. En studie av en publikorganisation, 1972, Skådebanan och nordiska sommaruniversitetet.
- Swedner, H, Teatervanor och musikvanor i Stor-Stockholm, 1967, Stadskollegiets utlåtande och memorial i Stockholms stad, Bihang nr 76.
- Swedner, H, "Barriärer mot finkulturen" i Janson, G-G, red, Det differentierade samhället, 1969, Prisma.
- Swedner/Yange, Teaterundersökningar - en kommenterande översikt, 1969, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet.
- Thålin, M, Fritiden i välfärden, 1985, RSFH:s förlag.
- Törneman, H, Aktiviteter på fritiden, 1977, Stadskansliets planeringsavdelning i Stockholm.
- Öresjö, E, Fritiden i bostadsplaneringen - resurs eller räddningsplanka? 1979, Byggforskningsrådet.